

ЕКСТЕР'ЄР НАРОДНОГО ЖИТЛА ВОЛИНСЬКОГО ПОЛІССЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

В статті розглядаються особливості зовнішнього вигляду народного житла Волинського Полісся другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Подано детальний опис основних конструктивних елементів будинку, їх художньо-декоративної обробки. На основі польових матеріалів показано еволюцію та формування екстер'єру житла під впливом традиційних та новітніх тенденцій.

Ключові слова: екстер'єр, Волинське Полісся, декор, народне житло, зруб, традиційний, будинок, стіна, дах, покрівля.

Велику увагу при зведенні житла український селянин приділяв його зовнішньому вигляду та художньому оформленню певних конструктивних елементів – вікон, дверей, покрівлі, фронтонів тощо, адже традиційний будинок завжди займав центральне місце в організації селянської садиби. Саме екстер'єр будинку був візитівкою, яка представляла не лише господаря, а й весь регіон. Народне житло Волинського Полісся другої половини ХХ століття не є винятком. На цій території сформувався характерний зовнішній вигляд будинку, що увібрав у себе найкращі традиційні елементи, які досить часто вдало поєднувалися з новітніми тенденціями. Починаючи з післявоєнних років, коли на території регіону переважна кількість хат залишалися традиційними, і до початку ХХІ століття екстер'єр сільського будинку неодноразово змінювався.

Житлове будівництво Волинського Полісся має свої регіональні відмінності, які склалися протягом століть. Основним будівельним матеріалом тут було дерево, а головним конструктивним прийомом, який використовувався при будівництві – зруб. Зовнішній вигляд традиційного селянського будинку був досить простим, декоративні засоби та деталі використовувалися обмежено¹. На півночі переважали не білені хати під двосхилим з драниці дахом, на півдні – з побіленою житловою частиною, переважно під солом'яною чотирихилою покрівлею². Також побутувала форма даху з причілками, коли майже зверху до низу робився нахил як у чотирихилого даху, що повністю не доходив до верху, залишаючи біля гребеня невеликий фронтон, який зашивався дошками (див. фото № 1). М. Приходько вважав, що така форма є перехідною від дво- до чотирихилого даху, від курної хати до чистої³.

Починаючи з другої половини ХХ ст. на території регіону складаються нові соціально-економічні умови, що позначилося на народному будівництві⁴. Проте, в 1950-х – першій половині 1960-х рр. збереглося й чимало традиційних прийомів. Так, зовнішній вигляд більшості будинків мало чим відрізнявся від традиційного. Причиною цього було те, що матеріальне становище селян після війни було важким. Насильницька колективізація та репресії, які розпочалися тут майже відразу після відновлення радянської влади, позбавила їх можливості накопичувати матеріальні блага, що мало стати запорукою покращення житлового фонду: “І вже після вуйни, вже стали тиї колхози закладати, як посилилася власть. Позакладали колхози, вже стало страшно і мицно страшно, бо вже ш приходять тиї, тай всяко лякають, кажуть щоб в колхоз пушли. А батько мий каже: “хлопци, мусимо пудчинятися власті”. А тоді вже, в 51-му роци, кажуть повиганяєм хутора”⁵.

В 1950-х рр. селяни здебільшого будували невисокі хати з сінями (рідше ще й з коморою) з маленькими вікнами⁶. Нові будинки зводились в традиційній манері, використовуючи зрубну техніку. Зруб встановлювали на прості дерев'яні палі, “штандари” – колоди, які закопували по кутах будинку, інші палі розміщували по периметру стіни, або просто клали на землю. Окрім цього, в результаті ліквідації хуторів та укрупнення сіл велика кількість селянських традиційних

хат перевозилась у великі села: “А тоді як переселяли – то приходив до хати, піч розвалив і як хоч... В нас нікого не було дома, прийшли, верха розкидали... Стріху геть, геть розкидали. Правда пудогнали машину, попав хороший шофир, і погрузили десь там частинку, а дали не хотіли. Він сказав: “Покине не погрузите все дерево – я ни поїду”. І пирилизли вже в сило”⁷.

Шви між вінцями зрубів житлової частини такого типу будинку забивалися клоччям (продукт первинної переробки льону та конопель) чи сухим мохом. Після цього стіни поверх замазувалися глиною для кращої теплоізоляції та надання естетичного вигляду, оскільки в післявоєнні роки досить поширеною технікою обробки деревини було тесання і зовні стіни хати були нерівними. Після цього стіни суцільно білилися. Зруб сіней та комори (якщо така була) залишався природнього кольору сірої деревини, яка з часом набувала темнішого забарвлення. Тильна сторона будинку, яка була повернута до городу чи саду, досить часто залишалася не біленою, особливо, якщо до неї прибудовували допоміжну господарську будівлю, наприклад, “прибік”, “притулу”, “пукліт”⁸. З боку сіней чи комори не рідко добудовували інші господарські приміщення – колешні, шопи тощо, що надавало будинку витягнутої однолінійної форми, традиційно поширеної на Поліссі. В таких випадках білилися лише дві стіни – бокова від дороги та фасадна.

Для з’єднання вінців на кутах також використовувалася традиційна техніка “в кут (вугол)” з залишком. Лише в поодиноких випадках це був чистий кут без випусків. Такі кути з залишком мали не суцільну, а розірвану лінію. При цьому чітко виділявся кожен брус і перев’язка вінця на кутах⁹. На території Волинського Полісся в 1950-х рр. найпоширенішими способами врубки були простий кут з одно- та двостороннім прямокутним вирізом та замок типу “риб’ячий хвіст”¹⁰.

У зв’язку з простотою зовнішнього вигляду стін житла в цей час, основна роль в художній виразності відводилась вікнам. Вони були невеликі за розмірами (40–50 x 60–70 см) і, зазвичай, ділилися на три частини – рами. Через збільшення розмірів вікон виникла конструктивна необхідність в закритті шалівкою шва між вінцями зрубу та віконною коробкою, щоб уникнути продування¹¹. В більшості випадків це була проста лиштва, хоча часто вдавалися і до її художнього оформлення. Оздоблювали бокову лиштву, що мала фігурне завершення в нижній частині та прикрашалася накладними вирізаними геометричними елементами – ромбами, колами, променями тощо. По-особливому оформляли верхню лиштву. Зверху над нею влаштовували фігурно випиляну дошку з солярними символами, зооморфними елементами, рослинним орнаментом та різними геометричними фігурами. Найчастіше віконні рами фарбували в синій колір, що на контрастному білому чи сірому тлі надавало їм ще більшого художнього значення. Збільшувалась кількість вікон – від 1–2-х до 2–4-х на фасадній стіні та від 1-го до 2-х на боковій від дороги.

Прийомом, який не був панівним, але побутував на території Волинського Полісся, було оздоблення житла двостулковими віконницями, які в розкритому вигляді прикрашали боковий простір вікон. На ніч чи в холодну пору року вони закривалися для кращого теплозбереження, але з виникненням подвійних рам виконували переважно декоративну функцію (див. фото № 2). Віконниці прикрашалися поєднанням вертикальних та горизонтальних прямокутних фільонів та фарбувались в колір рам¹².

Вхідні двері художньо не оздоблювались. Вони виготовлялися з гладких дощок в стик або в чверть і закріплялися врізаною з внутрішнього боку шпуюю. Обрамлялися гладкими ставнями і розміщувались на фасаді. Двері відкривалися, зазвичай, в середину і розміщувалися ближче до житлового приміщення на відстані не більше одного метра. Двері були одностулкові, шириною 90–100 см, пофарбовані в блакитний колір. Часто з сіней в тильній стіні робилися другі двері, так звані городні. У випадку прибудови “пукліта” чи інших господарських споруд вони слугували входом в це приміщення з сіней.

З 1950-х рр. двосхила форма даху стає панівною. Поряд із двосхилою покрівлею набуває поширення напіввальмовий дах зі зрізаними кінцями гребеня, місцева назва якого “ламаний” або дах з “лобами (лобаками)”. Солома як покрівельний матеріал майже не використовувалася. Основними покрівельними матеріалами в ці роки стають черепиця та етерніт (терніт): “А строяна в 51-му році. Соломою покрив зразу, нибуло тоді жиліза ниякого, ни чирипици, ничо. Соломою, а потом почали оди чирипицию працювати, робити, по организациях –чирипицию накрив... О, десь в підисят, шиїсят, шиїсят пятому, солому здонев і пириквив”¹³.

Невід'ємним атрибутом зовнішнього вигляду західнополіського будинку є цегляний димар, який виростає із гребеня даху (див. фото № 2).

З використанням двосхилого даху збільшується площа фронтона ("защиток"). Частіше за все його забивали вертикальними дошками з нащільниками – вузькими рейки, які закривали щілини. Але траплялися випадки, коли фронтон зашивали дошками у формі ялинки, з нахилом в 45 градусів. Інколи у верхній частині під самим гребенем двосхилого даху зображували солярний символ – сонце з променями (див. фото № 3).

Для захисту стін від негоди влаштовували дах із звисом. В конструктивному плані цього досягали завдяки випуску поперечних балок, що тримали стелю, за межі повздожніх стін на 30–40 см. Поверх балок по всьому периметру будинку укладали горизонтальний брус – плаху (плаху), до якого кріпили крокви. За рахунок випуску кроквяних кінців вдавалося досягнути звису даху на 60–80 см.

Під фронтонами над боковими стінами за рахунок випуску останніх вінців повздожньої стіни влаштовували причілок – виступ у формі піддашка. В більшості випадків його довжина дорівнювала довжині основного звису. В с. Карасин Маневицького р-ну автором були зафіксовані причілки, довжина яких складала 120-160 см, що призводило до зменшення площі фронтона. На основі даного прикладу можна говорити про спадковість та еволюцію цього елементу від традиційного даху з причілками (див. фото № 1 та 4). Досить часто звиси та піддашки підшивалися дошками для кращої теплоізоляції та для того, щоб приховати виступаючі кінці балок і крокв.

В кінці 1960-х – 1970-х рр. на території Волинського Полісся набуває поширення тип житла більший за розмірами, кількістю кімнат та новими конструктивними прийомами. Ширина будинку збільшується до 8–10 метрів, а довжина – до 10–13 метрів. Кількість жилих кімнат варіюється від 4-х до 6-ти. Влаштування високого кам'яного підмурку з гідроізоляцією сприяла покращенню температурно-вологісного стану стін і самого житла загалом. В результаті цих змін намітилася тенденція відходу від традиційного витягнутого житла і наближення до квадратного.

Як і в попередні роки, шви між вінцями забивали клоччям, рідше замазували глиною. Змазані глиною шви разом з випусками кутів зрубу білили. Суцільна побілка стін зустрічається рідше. Задля захисту деревини від шкідників ззовні стіни змащували відпрацьованим машинним мастилом ("отработкою"). Поряд з практичним це мало ще й естетичне значення. Складалося враження, ніби стіни пофарбовані в чорний колір. В с. Нові Червища Камінь-Каширського району відкритий чистий зруб суцільно фарбували олійними фарбами.

Більш ефективним способом теплоізоляції та захисту зрубу від згубних впливів зовнішнього середовища було обшивання житла повністю чи частково дощечками – так званою "шалівкою". Як правило, це були дощечки з вибраною чвертю. Активно обшивати шалівкою зрубні будинки почали з кінця 1960-х рр. Це робили не відразу після завершення будівництва, а через 3–5 років, коли зруб дав осадку. Від підвалин по нижній рівень вікон дощечки прибивалися вертикально (висота 1–1,2 метри) задля кращого стікання опадів. Горизонтальна обшивка була основною і робилася, як правило, від нижньої до верхньої лінії вікон. Верхні вінці зрубу знову обшивалися вертикальними дощечками, висота яких не перевищувала 50–60 см. В інших випадках горизонтальну обшивку замінювали на скісну (ялинокоподібну). Траплялася й проста обшивка вертикальними шалівками. Випуски кутів закривалися або суцільною вертикальною обшивкою, або скісними короткими дощечками та прикрашалися накладними вирізаними геометричними фігурами (ромбами, прямокутниками, паралельними лініями тощо). Вони виступали із загальної площі стіни у формі пілястр. Дубові підвалини не шалювалися, а залишалися відкритими і, як правило, фарбувалися. Існували й інші варіанти обшивання, при яких шалювали лише кути, утворюючи пілястри та нижню частину будинку по рівень вікон, а верхня або білилася, або залишалася природнього кольору. Інколи в якості матеріалу для обшивки використовували деревостружкові чи деревоволокнисті плити.

Шальована хата майже завжди покривалася олійними фарбами. Можна виділити кілька способів кольорового забарвлення. Перший – в один колір: стіна і всі її архітектурні деталі фарбуються в один тон. Другий – в два кольори: нижні вертикальні дощечки пофарбовані переважно темнішими кольорами, а вся площа стіни, що вище нижньої лінії вікон, покривалася

світлими тонами. Інколи це могла бути побілка відкритого зрубу. Третій – в три кольори: верхні та нижні вертикальні шалівки фарбували в темний колір, центральну частину (по рівень вікон) робили контрастно світлою. Що стосується кольорової гамми, то вона була різноманітною. Найпоширенішим світлим кольором для шалівки був жовтий, а також синій, зелений, коричневий як світлий, так і темних тонів (див. фото № 5).

Вхідні двері були одні, інколи двоє, залежно від плану та розташування житла. Набувають популярності фільонкові вхідні парадні двері, в деяких випадках вони були двостулковими і пофарбованими переважно в синій колір.

З кінця 1960-х рр. набуває популярності добудова заасклої веранди перед входом в будинок. В зв'язку з тим, що на території Полісся температура повітря в холодні пори року досить низька, веранда виконувала функцію додаткового повітряного шлюзу, аби двері відкривалися не відразу на зовні, що допомагало зберегти тепло у будинку в зимовий період. Ширина веранди не перевищувала 3 м, а довжина була різною – від кількох метрів до довжини всього будинку. Знизу веранда оббивалася шалівкою висотою 1–1,2 м. Зверху встановлювали віконні рами висотою не більше 1 метра, завширшки 1–1,5 м. Часто рами ставили не на всю довжину веранди. Інколи будинок мав дві веранди по різні сторони будинку. Покривали їх, найчастіше, спільним з будинком дахом за рахунок продовження однієї зі сторін двосхилої чи напіввальмованої покрівлі.

Зі зміною розмірів житла виникла необхідність у збільшенні в 1,5–2 рази розмірів вікон (до 60–70 x 90–110 см.). Сегментація внутрішнього простору житла призвела до того, що кількість вікон зросла від 3–4 до 5–8. Декоративне оздоблення фільонки та влаштування віконниць відходять в минуле, а периметр навколо вікон обшивався простою лиштвою, яку разом із рамами найчастіше фарбували в білий чи синій колір. Зростання площі вікон призвело до їх членування на 5–6 і більше скляних площин.

Зазнала певних змін і форма даху. Напіввальмовий дах з “лобами” стає панівним, двосхилий дах використовується рідше (див. фото № 5). У вжиток входять нові покрівельні матеріали – шифер та металева покрівля (проста жерстяна, оцинкована чи алюмінієва): “А потом вітьор ту чирипицю почив рвати, тей – жилізом давай крити... Десь в сімдесятих роках.”¹⁴.

З початку 1970-х рр. для зведення стін житла Волинського Полісся все частіше використовували цеглу. Хоча, як стверджував респондент, дістати цеглу було важко: “Тоді дуже важко, бо то було, времена були радянські. Тоді нічо не мона було купить, тоді нічо не продавалось. То все було по рознарядці, вони повинні були виписати. Тяжко було дуже достати, бо бази дуже малозабезпечені. Все так, по організаціях, прозьбою”¹⁵. Іншим будівельним матеріалом, який освоїли селяни переважно південної частини Волинського Полісся, був шлак, який перемішувався з вапном та цементом і з цього розчину монолітно заливали стіни “Як мода була на шлак – із шлаку строїли... Ой, то ще були десь вісімдесяти роки, сімдесят п'яти, тако. Тоді строй матеріалу як такого не було, а шлак тоді був дешевий. Мишили вапно... Били тиїво, опалубки – доски, щити такє, і шлак мишили з вапном, цементу трохи. І мишили, носили, трамбували, пудсохни – знов пуднималися і так до самого верху”¹⁶. Використання нових будівельних матеріалів, які не відзначалися високими естетичними властивостями (випалена червона цегла була крихкою і нерівною, а шлак взагалі був досить м'яким матеріалом) примушувала селян шукати різні способи обробки зовнішньої поверхні стіни (див. фото № 6). Поява водотривкого цементно-вапнякового розчину дозволяла творчо урізноманітнити обробіток фасадів. Під впливом міської архітектури набула поширення пластична обробка стін. У якості елементів декору використовувалися профільовані карнизи, пілястри, пояски, рельєфна орнаментика, штучна фактура тиньку (народна назва “шуба”) тощо¹⁷.

Досить часто такі цегляні будинки штукатурили цементно-вапняковим розчином, суцільно білили, виділяючи іншим кольором та обробляючи художньо лише окремі елементи стіни – пілястри, карнизи під стріхою та периметр вікон. При обробці стіни тиньком намагалися розчленувати її за допомогою карнизів на три горизонтальні площини, де середню віконну смугу контрастно забарвлювали. Для фарбування цементно-вапнякового тиньку використовувалися різноманітні відтінки сірого та брунатно-червоного кольорів. Відтінки сірого отримували при поєднанні в різній пропорції цементу та сажі, а брунатно-червоний – при додаванні пилу залізної руди¹⁸. Лінії та елементи білого кольору регулярно оновлювали до

великих свят. Окрім цього, стіни художньо прикрашали зооморфними, рослинними елементами (лебеді, голуби, квіти тощо), солярними символами (див. фото № 7).

З кінця 1970-х рр. на території регіону поширюються нові будівельні матеріали – піноблоки та силікатна цегла білого кольору. Піноблоки, найчастіше білоруського виробництва, за твердженнями респондентів були не дуже дорогим та досить якісним матеріалом. Стіни з них зводили швидше. Силікатна біла цегла слугувала, переважно, для облицювання стін і не відзначалася високими художньо-декоративними властивостями: “Десь тоді вже, вісімдесяті роки, пішли білоруські блоки, люди почали ложити білоруськими блоками і обкладати цеглою”¹⁹. Вмуровування червоної цегли у формі різних геометричних фігур по кутах та між вікнами будинку було чи не єдиним способом прикрасити одноманітну площину стіни.

В першій половині 1990-х рр. через несприятливі економічні умови період будівництва житла на території Волинського Полісся велося менш активно. Починаючи з кінця 1990-х рр. по наш час в будівництві житла використовується низка сучасних прийомів, технік, планувань, будівельних та покрівельних матеріалів.

Серед будівельних матеріалів для зведення стіни найпоширенішими залишаються піноблоки, цегла та ракушняк, інколи використовують деревину: “В одинадцятому році (2011-му році – Г. К.) закінчив. Піноблоки, цеглою з наружі обложувалися, блоки в середині, а перегородки – з кірпича. Блоки тепло зберігають краще, ніж ракушняк даже. Хоч ракушняк чистіший, якщо взяти по хімії... Є шо з дерева, ну то знаєш як, в кого доступ ближче до пілорами, мені було просте з блоків. Корочи, за тиждень уже цюйво – зруб стояв, а з дерева – це би було півтора місяця”²⁰. Популярними способами декоративної обробки мурованої стіни ззовні є тинкування та короїд. Зрубні будинки попередніх років масово добудовують, утеплюють і обкладають облицювальною цеглою білого, червоного та помаранчевого кольору, а також обшивають пластиком, сайдингом (вінілові дощечки для зовнішньої обробки стіни) та блокхаусом (стругана оциліндрована дошка типу вагонки). Веранда втрачає популярність і в багатьох випадках при перебудові хати від неї взагалі відмовляються. В нових будовах переважають метало-пластикові вікна, а також на них часто замінюють старі дерев'яні. Двосхила форма даху стає панівною. Рідше вживають так звану мансардну (при добудові другого поверху) та чотирихилу. Найпопулярнішими покрівельними матеріалами в сучасному житловому будівництві є шифер, металочерепиця, металопрофіль, ондулін (див фото № 8).

Таким чином, з початку другої половини ХХ ст. зовнішній вигляд та художньо-декоративна обробка західнополіського житла неодноразово змінювалися і пройшли кілька етапів розвитку, кожен з яких має свої особливості. В 1950-х – першій половині 1960-х рр. екстер'єр народного житла характеризувався використанням традиційних способів облаштування – суцільно побілений зруб під двосхилим дахом. Для кінця 1960-х – 1970-х рр. характерне зведення будинків більших за розмірами, часто обшальованої зрубною конструкції під двосхилим з лобами (напіввальмовим) вкритим металом або шифером дахом. З кінця 1970-х рр. набувають поширення нові будівельні матеріали – цегла, піноблоки, шлак, що призвело до нових способів обробки зовнішньої поверхні стін цементно-вапняковим тиньком і появи абсолютно нового для регіону типу будинку. Починаючи з другої половини 1990-х рр. розвиток будівництва проходить під впливом сучасних будівельних тенденцій з використанням найкращих традиційних елементів.

Фото № 1. Хата 1927 року, частково перекрита шифером в 2008 р., с. Здомишль Ратнівського р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 2. Хата середини 1950-х рр., с. Піша Шацького р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 3. Соллярний символ на фронтоні хати початку 1960-х рр., с. Піша Шацького р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 4. Хата 1950-х рр., с. Карасин Маневичького р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 5. Хата 1970 р., с. Положево Шацького р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 6. Будинок 1970-х рр., с. Старі Червища Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 7. Будинок кінця 1970-х рр., с. Дубечно Старовижівського р-ну Волинської обл. Фото автора.

Фото № 8. Будинок 2011 р., с. Карасин Маневицького р-ну Волинської обл. Фото автора.

¹ Самойлович В. П. Українське народне житло. – К., 1972. – С. 17.

² Казакевич М. З. Типи поселень на Українському Поліссі // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К., 1959. – Вип. IV. – С. 34–35.

³ Приходько М. П. Особливості сільського житла на Поліссі // Народна творчість та етнографія. – 1970. – № 5. – С. 52.

⁴ Данилюк А. Г. Традиційне житлово-господарське будівництво Українського Полісся (становлення та еволюція): Дис.... канд. іст. наук. – Львів, 1998. – С. 120.

⁵ Записано автором 09.07.2013 року від Сумар Марії Іванівни, 1929 р. н., с. Нуйно Камінь-Каширського району Волинської області.

⁶ Гудченко З. С. Архітурне обличчя українського села за сучасних умов // Народна творчість та етнографія. – 2010. – № 6. – С. 59.

⁷ Записано автором 21.07.2014 року від Гайдучик Ірини Вікторівни, 1943 р. н., с. Мельники Шацького району Волинської області.

⁸ Казакевич М. З. Селянська садиба на українському Поліссі (в другій половині XIX і першій половині XX ст.) // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – К., 1959. – Вип. V. – С. 23.

⁹ Хохол Ю. Ф. Сельское жилище. – К., 1976. – С. 136.

¹⁰ Радович Р. Б. Традиційне житлобудівництво Західного Полісся (особливості та динаміка розвитку) // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2012. – Вип. 47. – С. 68–78.

¹¹ Тарас Я. М. Вікна Полісся // Народознавчі зошити. – 1996. – № 2. – С. 141–142.

¹² Самойлович В. П. Народна творчість в архітектурі сільського житла. – К., 1961. – С. 118–121.

¹³ Записано автором 11.07.2013 року від Терещука Адама Івановича, 1927 р. н., с. Здомишль Ратнівського району Волинської області.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Записано автором 09.07.2013 року від Ковальчука Володимира Івановича, 1955 р. н., с. Нуйно Камінь-Каширського району Волинської області.

¹⁶ Записано автором 23.07.2014 року від Велимчука Василя Сергійовича, 1963 р. н., с. Куснища Любомильського району Волинської області.

¹⁷ Гошко Р. Ю., Урбанович Б. П., Гонтар Т. О. Поселення і житло, інтер'єр // Соціалістичні перетворення в культурі та побуті західних областей України (1939–1989). – К. – 1989. – С. 30–31.

¹⁸ Самойлович В. П. Кольоровий декор сучасного сільського житла // Народна творчість та етнографія. – 1984. – № 6. – С. 59.

¹⁹ Записано автором 30.07.2014 року від Мельника Миколи Івановича, 1957 р. н., с. Карасин Маневицького району Волинської області.

²⁰ Записано автором 30.07.2014 року від Ремінського Юрія Демяновича, 1979 р. н., с. Карасин Маневицький район Волинської області.

В статье рассматриваются особенности внешнего вида народного жилища Волынского Полесья второй половины XX – начала XXI в. Подано детальное описание основных конструктивных элементов дома, их художественно-декоративной отделки. На основе полевых материалов показана эволюция и формирование облика жилья под влиянием традиционных и новейших тенденций.

Ключевые слова: экстерьер, Волынское Полесье, декор, народное жилье, сруб, традиционный, дом, стена, крыша, кровля.

The article discusses the features of the appearance of folk dwelling in Volynian Polissia in the second half of XX – beginning of XXI century. Detailed description of main structural elements of houses, their artistic and decorative finishes are analyzed. On the basis of field data author shows the evolution and formation of the image of dwellings under the influence of traditional and modern trends.

Keywords: exterior, Volynian Polissia, decor, folk dwelling, frame, traditional house, wall, roof, covering.